

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1946-1947.

RÉUNION DU 12 DÉCEMBRE 1946.

Rapport de la Commission de la Justice chargée d'examiner le projet de loi autorisant la femme à exercer la profession d'avoué.

(Voir les nos 82, 218 (session extraordinaire de 1946) et les Annales parlementaires de la Chambre des Représentants, séance du 31 octobre 1946 et le n° 138 (session extraordinaire de 1946) du Sénat).

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1946-1947.

COMMISSIEVERGADERING VAN 12 DECEMBER 1946.

Verslag van de Commissie van Justitie, belast met het onderzoek van het wetsontwerp waarbij de vrouw wordt toegelaten tot de uitoefening van het beroep van pleitbezorger.

(Zie de nrs 82, 218 (buitengewone zitting 1946) en de Handelingen van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, vergadering van 31 October 1946 en n^r 138 (buitengewone zitting 1946, van den Senaat).

Présents : M. ROLIN, président; Mme CISELET, MM. FONTEYNE, HANQUET, MAZEREEL, ORBAN, SIRONVAL, VAN REMOORTELE, VAN ROOSBROECK et VERMEYLEN, rapporteur.

MESDAMES, MESSIEURS,

Le projet de loi soumis à vos délibérations a été voté le 31 octobre 1946, à l'unanimité moins deux abstentions, par la Chambre des Représentants.

L'intitulé rappelle que le Gouvernement s'est intéressé à la réforme en introduisant, le 25 juin 1946, un projet dont la portée était la même que celle de la proposition du 21 mai 1946 due à l'initiative du comte Carton de Wiart.

C'est à cette proposition que la Commission de la Justice de la Cham-

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

Het wetsontwerp, dat aan uw be raadslagingen wordt voorgelegd, werd op 31 October 1946 door de Kamer der Volksvertegenwoordigers aangenomen bij algemeenschap van stemmen, min twee onthoudingen.

De toelichting herinnert er aan dat de Regeering belangstelling heeft getoond voor de hervorming, door, op 25 Juni 1946, een ontwerp in te dienen waarvan de draagwijdte dezelfde was als die van het voorstel van 21 Mei 1946, dat te danken was aan het initiatief van Graaf Carton de Wiart.

Dit voorstel werd eerst door de Commissie van Justitie van de Kamer,

bre d'abord, puis la Chambre des Représentants elle-même se sont ralliées.

Le projet de loi prévoyait l'irrévocabilité de l'autorisation maritale permettant à une femme mariée d'exercer la profession d'avoué. La proposition de loi au contraire, devenue le projet dont vous êtes saisis, réglait et règle les conditions de cette révocation.

* * *

Quant à l'objet de la réforme, il n'y a plus guère d'opposition et l'on peut dire que les milieux judiciaires y sont tout à fait favorables.

Se fondant sur l'absence de textes interdisant formellement l'accès de la profession d'avoué aux femmes, la Cour d'appel de Bruxelles réunie en assemblée plénière le 12 novembre 1945, a présenté une femme comme candidat à une place d'avoué vacante près son siège. Par arrêt de la Cour de Cassation du 29 avril 1946, cette délibération a été annulée, sur réquisitoire du Procureur Général Léon Cornil, la Cour de Cassation ayant adopté les motifs du réquisitoire.

Malgré l'absence de toute interdiction formelle d'admettre les femmes à exercer la profession d'avocat le législateur est cependant intervenu en permettant l'accès des femmes à cette profession par la loi du 7 avril 1922. M. le Procureur général près la Cour de Cassation en déduisait que « le législateur a montré de manière certaine sa volonté de régler lui-même l'accès des femmes aux professions que des lois d'un autre âge leur avaient fermées ». S'adressant plus directement à la Cour, M. le Procureur Général concluait : « Vous direz que les lois actuelles ne permettent pas à la femme

daarna door de Kamer der Volksvertegenwoordigers zelf bijgetreden.

Het wetsontwerp voorzag dat de machtiging van den man waarbij aan een gehuwde vrouw de toelating wordt gegeven om het beroep van pleitbezorger uit te oefenen, niet kan ingetrokken worden. Het wetsvoorstel integendeel, dat het ontwerp geworden is dat U thans wordt voorgelegd, regelde en regelt de voorwaarden van die intrekking.

* * *

Wat het voorwerp van de hervorming betreft, bestaat er schier geen tegenstand meer, en men mag zeggen dat de rechterlijke kringen er gansch gunstig voor gestemd zijn.

Op grond van de afwezigheid van teksten waarbij de toegang tot het beroep van pleitbezorger formeel aan de vrouwen verboden wordt, heeft het Hof van Beroep van Brussel, vereenigd in voltallige vergadering, op 12 November 1945, een vrouw voorgedragen tot candidaat voor een openstaande plaats van pleitbezorger bij zijn zetel. Bij arrest van het Hof van Verbreking dd. 29 April 1946, werd deze beslissing vernietigd op vordering van den Procureur-Generaal Léon Cornil, nadat het Hof van Verbreking de redenen van de vordering had aangenomen.

Ondanks de afwezigheid van elk formeel verbod om de vrouwen toe te laten tot de uitoefening van het beroep van advocaat, is de wetgever evenwel tusschenbeide gekomen door aan de vrouwen den toegang tot dit beroep te verleen en bij de wet van 7 April 1922. De h. Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking leidde hieruit af dat « de wetgever op duidelijke wijze zijn wil getoond heeft om zelf den toegang der vrouwen te regelen tot beroepen waarvan zij door wetten van een anderen leeftijd uitgesloten waren ». Zich rechtstreeks tot het Hof wendend, besloot de h. Procureur-Generaal

d'être avoué. Mais en le disant, vous penserez comme moi — et certainement aussi comme M. le Ministre de la Justice qui vous a dénoncé la délibération de la Cour de Bruxelles — que bien des femmes seraient d'excellents avoués dont l'ordre et la ponctualité seraient précieux pour les justiciables et pour les juges. De votre arrêt on inférerai qu'il s'impose de modifier la loi. »

M. le Procureur Général près la Cour de Cassation, tout en regrettant que le législateur n'ait pas réglé l'accès des femmes à la profession d'avoué en même temps qu'il leur ouvrait l'accès à la profession d'avocat, souligne l'illogisme d'une situation que le rapporteur à la Chambre des Représentants, Mme Marguerite De Riemaeker-Legot, a fort bien mis en lumière à son tour en disant : « L'avoué apporte son concours à l'action de la justice dans le domaine qui lui est imparti. Il participe à cette action comme l'avocat le fait dans l'exercice de sa profession libérale. Ne peut-on considérer que ce ministère et cette profession ont des points de contact étroits. Les avoués sont appelés à plaider certaines demandes incidentes voir, sous certaines conditions, toutes espèces de causes. On n'est pas fondé dès lors à écarter la femme du ministère d'avoué si on accepte de la voir figurer au Tableau de l'Ordre des Avocats. N'est-il pas paradoxal d'admettre la femme à prendre part aux combats judiciaires, d'y mener la discussion, de conseiller le plaideur avec autorité, tandis qu'on lui interdit de représenter celui-ci pour remplir simplement les devoirs de procédure et en tenir les écritures. »

« Gij zult zeggen dat de huidige wetten de vrouw niet toelaten pleitbezorger te zijn. Doch dit zeggende zult gij, evenals ik — en zeker evenals de h. Minister van Justitie, die de beraadslaging van het Hof van Brussel bij U aanhangig heeft gemaakt, — denken dat heel wat vrouwen uitstekende pleitbezorgers zouden zijn, wier orde en nauwgezetheid een kostbare hulp zouden zijn voor de rechtvragenden en voor de rechters. Uit uw arrest zal men afleiden dat het geboden is de wet te wijzigen. »

De h. Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking betreurt dat de wetgever den toegang van de vrouwen tot het beroep van pleitbezorger niet geregeld heeft tegelijkertijd als hij haar den toegang tot het beroep van advocaat heeft opengesteld, en onderstreept het onlogische van een toestand welke de verslaggever bij de Kamer der Volksvertegenwoordigers, Mevrouw De Riemaeker-Legot, zeer goed in het licht heeft gesteld waar zij zegt : « De pleitbezorger verleent zijn medewerking aan de handeling van het gerecht op het gebied, dat hem is toebedeeld; hij neemt deel aan die handeling zooals de advocaat dit doet in de uitoefening van zijn vrij beroep. En kan men niet beweren, dat dit ambt en dit beroep nauw verwant zijn. De pleitbezorgers zijn bevoegd voor het pleiten van sommige incidenteele eischen en zelfs, onder bepaalde voorwaarden, van allerlei rechtszaken. Men is, derhalve, niet gerechtigd om de vrouw verwijderd te houden van het ambt van pleitbezorger, indien men aanneemt dat zij kan voorkomen op de Lijst van de Orde der Advocaten. Is het niet paradoxaal aan de vrouw toe te laten deel te nemen aan den gerechtelijken tweekamp, de bespreking te leiden en den pleiter met gezag te raden, terwijl men haar het recht ontzegt dezen te vertegenwoordigen eenvoudig om de verrichtingen van de rechtspleging te vervullen en er de schrifturen van te houden? »

Votre Commission faisant siennes ces considérations a unanimement appuyé la réforme proposée par la Chambre des Représentants.

* * *

Un certain nombre de membres estiment que l'irrévocabilité de l'autorisation maritale projetée par le Gouvernement répond mieux à l'état actuel de l'opinion en ce qui concerne le statut de la femme mariée.

La Commission a cru cependant devoir se rallier au texte transmis par la Chambre des Représentants. Elle considère en effet qu'il est plus logique de ne pas faire à la femme avoué une situation privilégiée par rapport à la femme avocat. Elle considère surtout que la question devra être examinée dans son ensemble lorsque le statut de la femme mariée sera soumis à vos délibérations à l'occasion de la discussion de la proposition de loi sur les droits et devoirs respectifs des époux dont vous êtes saisis. La discussion de cette proposition donnera l'occasion de résoudre le problème délicat des autorisations maritales, par une disposition d'ordre général.

Il y a lieu d'observer du reste que les membres qui auraient voulu voir inscrire dans la loi nouvelle, spéciale à la profession d'avoué, la règle de l'irrévocabilité de l'autorisation maritale, sont en réalité partisans de la suppression de toute autorisation. La disposition qui serait prise ne leur donnerait donc pas la satisfaction de principe qu'ils recherchent.

Il s'agit, en l'espèce, d'une loi destinée à compléter la législation existante et non pas à la transformer.

* * *

Uw Commissie maakt deze beschouwingen tot de hare en steunt eensgezind de hervorming door de Kamer der Volksvertegenwoordigers voorgesteld.

* * *

Een zeker aantal leden oordeelen dat de onherroepelijkheid van de machtiging van den man, zooals zij voorgesteld wordt door de Regeering, beter beantwoordt aan den huidige staat van de openbare meening, wat betreft het statuut van de gehuwde vrouw.

De Commissie heeft evenwel gemeend den door de Kamer der Volksvertegenwoordigers overgemaakte tekst te moeten bijtreden. Zij is inderdaad van oordeel dat het logischer is voor de vrouw-pleitbezorger geen bevoorrechten toestand te scheppen ten overstaan van de vrouw-advocaat. Zij oordeelt vooral dat het vraagstuk in zijn geheel zal moeten onderzocht worden wanneer het statuut van de gehuwde vrouw aan uw beraadslagingen zal onderworpen worden, bij gelegenheid van de bespreking van het wetsvoorstel over de respectieve rechten en plichten van de echtgenooten, dat bij U aanhangig is. De bespreking van dit voorstel zal de gelegenheid bieden om het kiesche vraagstuk van de machtigingen van den man door een algemeene beschikking op te lossen.

Overigens dient opgemerkt dat de leden die graag in de nieuwe wet, eigen aan het beroep van pleitbezorger, den regel van de onherroepelijkheid van de machtiging van den man hadden ingeschreven gezien, in werkelijkheid voorstanders zijn van de afschaffing van elke machtiging. De beschikking die zou genomen worden, zou hun dus niet de principiele voldoening geven die zij nastreven.

Het gaat, in onderhavig geval, over een wet bestemd om de bestaande wetgeving aan te vullen en niet om ze om te vormen.

* * *

La proposition telle qu'elle a été transmise au Sénat par la Chambre des Représentants a été adoptée à l'unanimité des membres présents de la Commission qui ont également adopté le rapport à l'unanimité.

Le Rapporteur,
P. VERMEYLEN.

Le Président,
H. ROLIN.

Het voorstel, zooals het door de Kamer der Volksvertegenwoordigers aan den Senaat werd overgemaakt, werd bij algemeenheid der aanwezige leden van de Commissie aangenomen, die het verslag eveneens eenparig hebben goedgekeurd.

De Verslaggever,
P. VERMEYLEN.

De Voorzitter,
H. ROLIN.